SUBJEKTI MEĐUNARODNOG POSLOVNOG (PRIVREDNOG) PRAVA

Kao subjekti međunarodnog (privrednog) prava pojavljuju se: međunarodna zajednica, država kao i preduzeća i društva koja obavljaju određene delatnosti. Međunarodna zajednica nije subjekt prava, samim tim i nije subjekt međunarodnog poslovnog prava, ali vrlo često indirektno postaje značajni faktor međunarodnog poslovnog (privrednog) prava. Međunarodna zajednica ima velike ingerencije i ovlašćenja u odnosu na međunarodni poslovni (privredni) promet, putem ekonomskih blokada, zabrana barijera, otežavanja prometa roba i usluga i dr.

Država je subjekt međunarodnog prava, samim tim i međunarodnog poslovnog (privrednog) prava, Ona stupa sa drugim državama u mnoge ekonomske i poslovne odnose, zaključuje u vezi sa tim ugovore, državne sporazume, u vezi sa ekonomskom razmenom robe i usluga. Na bazi ovih ugovora, preduzeća društva konkretizuju nizom ugovora generalne ugovore, tj. opšte ugovore između dve ili više država. U poslednje vreme naša država je zaključila niz međunardonih poslovnih, privrednih i ekonomskih ugovora sa Kinom, Rusijom, Makedonijom i dr. na osnovu kojih ugovora pojedini privredni subjekti iz naših i tih država zaključuju posebne ugovore o realizaciji opštih ugovora između država.

Svaka država ima svoju ekonomsku teritoriju, koja se najčešće poklapa sa državnom teritorijom jedne države. Ekonomska teritorija predstavlja teritoriju na kojoj važi i ekonomska vlast tj. ekonomski suverenitet određene države. Pod ekonomskim suverenitetom se podrazumeva pravo svake države da dozvoli ili zabrani, potpunu ili delimično svaku trgovinu sa inostrastvom ili privrednu ili trgovačku delatnost stranih lica na svojoj ekonomskoj teritoriji države uređuje i pitanje sredstava plaćanja, novca i dr.

Ekonomska teritorija se ne poklapa uvek sa državnom teritorijom. Ti izuzeci se ogledaju putem instituta carinskih unija i slobodnih carinskih zona. Kod carinskih unija dolazi do spajanja dve ili više ekonomskih teritorija u jednu teritoriju i sa zajeničkom vlašću, odnosno zajedničkom carinskom tarifom. Kod nepotpunih carinskih unija ne mora doći do ujedinjavanja carinskih teritorija tj. ekonomskih teritorija, ali se omogućava uvećanje robne razmene stvaranjem zajedničke carinske tarife i nizom drugih carinskih pogodnosti.

Kod slobodnih carinskih zona ne mora doći do podudarnosti teritorije zone i ekonomke teritorije određene države, već to mogu biti i instituti carinskih isključaka i carinskih priključaka određenoj teritoriji. Tako je slučaj bio i sa slobodnom zonom u Solunu, koja je postala sporazumom između ranije naše države Kraljevine SHS i Grčke, o stvaranju lokalne zone u Solunu. Slobodna zona u Solunu je ustupljena na period od 50 godina na{oj zemlji i sporazum zaključen 1923 godine gde je državna teritorija Grčke (Solun), predstavljala u ekonomskom smislu reči teritoriju naše države i gde su se primenjivala ekonomska i carinska vlast, odnosno suverenitet naše države. Međutim u slobodnoj zoni u Solunu primenjivala se grčka vlast tj. policijska, sudska i upravna vlast države Grčke, što se tiče današnjih savremenih slobodnih zona sa aspekta ekonomske teritorije i ekonomske vlasti u međunarodnom poslovnom pravu imaju dvojak karakter. Jedan deo zemalja osnivanjem slobodnih zona daju karakter ekonomske eksteritorije odnosno carinskog isključka, pa se u njima tj. slobodnim zonama i ne primenjuje ekonomska vlast terotirije države gde se zona nalazi. Da je država u svetu imala tretman slobodnih zoni, kao sastavnog dela carinskom području države na kojem se nalaze i na kojima se primenjuje carinski suverenitet te države. U zonama koje se smatraju carinskim isključivo primenjuju se državni propisi postoji dosta olakšica u vezi sa proizvodnjom, uvozom i dr.

Mogu se pojaviti dva vida međunarodnih organizacija kao subjekata Međunarodnog poslovnog (privrednog) prava i to: organizacije koje su opšteg i koje su regionalnog karaktera.

1)□□□□□ Međunarodne organizacije opšteg karakterizacije

Organizacije Ujedinjenih nacija (OUN) – predstavnici 50 država je prihvatilo Povelju OUN: Statut Međunarodnog suda pravde na konferenciji u San Francisku 1945 god, ista Povelja je stupila na snagu te godine OUN ima 6 glavnih organa i genralnu skupštinu, Savet bezbednosti, Ekonomski i socijalni savet, Starateljski savet, Međunarodni sud pravde i Sekretarijat ekonomski i socijalni savet je vrlo značajan poslovno (privredne) i ekonomske odnose između država članova kao i za međunarodnu privrednu saradnju u svetu.

Opšti sporazum o carinskoj trgovini (GATT) – ovoj sporazum predstavlja značajan oblik međunarodne trgovinske i carinske saradnje koja se pretvara u opštu multilateralnu organizaciju. GATT je potpisan 30.10.1947. kada je potpisan i završni akt, a posle toga je usvojeno i niz amadmana. GATT predstavlja niz protokola, kao {to su: Anesijski protokol, Protokol o uslovima pristupanja GATT-u, Tokojski protokol (1951 god), ženevski (1979). GATT ima 3 dela. Klauzula najvećeg povlašćenja, koja se inače nalazi u prvom delu predviđa da se

sve privilegije i pogodnosti koje su date od strane jedne ugovorene članice GATT-a za bilo koju robu, bezuslovno i automatski praktikuje i na sve druge članice GATT-a. Ova klauzula se odnosi na sve članice GATT-a, kako pri uvozu roba tako i pri izvozu. Takođe se odnosi na primenu taksi, dužnika, carine , međunarodnog transfera pri plaćanju i dr. U drugom delu

su istaknuti principi trgovinske politike, a treći deo GATT-a se odnosi na proceduru u toku pregovora u vezi sa teritorijalnom primenom pri prometu roba, carinskim pregovorima i dr. Dodat je četvrti deo 1965. god. koji govori o trgovini i razvoju sa naglaskom na potrebe razvoja izvoza zemalja u razvoju.

Jugoslavija je prva imala statut posmatrača u GATT-u (1950-1959) a od 1959 pridruženog člana. Tada je i usvojena Deklaracija u odnosima između strane ugovornice. GATT-a i FNRJ kojom su predviđeni razni oblici saradnje. Jugoslavija je 1967 potpisala Deklaraciju o privremenom pristupanju GATT-u a od 1966 je postala stalni član GATT-a/ Jugoslavija je stupanjem u stalno članstvo GATT-a obezbedila niz ekonomskih i carinskih pojedinosti i veću međunarodnu robnu razmenu. Svetska trgovinska organizacija se pojavljuje kao naslednica GATT-a od 1995 godine kada je stupio na snagu Sporazum o osnivanju Svetske trgovinske organizacije kao multilateralne opšte trgovinske organizacije. STO-u su pristupile sve ranije zemlje članice GATT-a STO za razliku od GATT-a se ne odnosi samo na robu, već i na usluge i trgovinske aspekte prava intelektualne svojine. Sporazum o stvaranju STO-a nastaje iz Urugvajske runde i sadrži više sporazuma.

Međunarodni monetarni fond – osnovan je 1945 godine kada je stupio na snagu Statut MMF-a koji je formalno usvojen 1944 god. u Breton Vudsu (SAD). članstvo u MMF-u je uslovljeno članstvom u Svetskoj banci.

6. SVETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA (STO)

Svetska trgovinska organizacija pojavljuje se kao " naslednica " – sledbenica GATT-a. Od 1. januara 1995. godine, stupio je na snagu Sporazum o osnivanju Svetske trgovinske organizacije kojoj su pristupile sve ranije članice GATT-a. Osnovne funkcije STO-a su: nadzor i sprovođenje multilateralnih i plurateralnih trgovinskih sporazuma koji svi skupa predstavljaju STO. Sporazum o stvaranju STO nastao je iz Urugvajske runde pregovora i sadrži više sporazuma, kao sastavnih delova nove organizacije. Radi se o sledećim sporazumima: Finalnom aktu Urugvajske runde koji sadrži akte multilateralnih trgovinskih pregovora, Sporazum iz Marakeša o osnivanju STO, Opštem sporazumu finalnog akta Urugvajske runde o trgovini i uslugama iz 1994.god. Uz sporazum o osnivanju STO dodati su u posebnim aneksima i Sporazum o trgovini uslugama, Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine,

kao i Opšti sporazum o carinama i trgovini. STO nije prosto proširenje GATT-a. Između GATT-a i STO postoje i određene razlike: 1) GATT je predstavljao međunarodni multilateralni sporazum, dok je STO pravno lice-organizacija sa svojim sekretarijatom; 2) GATT se primenjivao na privremenoj osnovi, a obaveze STO su stalne i potpune; 3) pravila GATT-a su se primenjivala na trgovinu robom, dok se pravila STO –a primenjuju ne samo na robu već i na usluge i trgovinske aspekte prava intelektualne svojine; 4) sistem rešavanja sporova u STO je mnogo brži i manje podesan za blokiranje u odnosu na GATT-ov raniji sistem; 5) GATTje imao i sporazume multilateralnog i plurateralnog karaktera dok STO ima skoro sve sporazume multil ateralnog karaktera i predstavljaju obavezu za sve zemlje članice. Osnovni organ STO je Ministarska konferencija koju sačinjavaju su predstavnici zemalja članica STO. Ista konferencija sastaje se najmanje svake druge godine gde se donose odluke o svim pitanjima. Treba istaći da Generalni savet čine sve zemlje članice STO-a. On ispoljava svoje funkcije putem organa nadležnog za rešavanje sporova na način što prati primenu procedure za rešavanje sporova i kroz telo nadležno za reviziju trgovinskih politika-koje sprovodi koristan nadzor nad politikama zemalja članica. Ministarska konferencija STO-a

je osnovala još tri tela koja su odgovorna Generalnom savetu STO-a i to: Komitet za trgovinu i razvoj, Komitet za platno-bilansna ogrničenja, Komitet za budžet, finansije i administraciju. STO pored međunarodne trgovine, pod svoj režim uključuje i poljoprivredu, tekstil, usluge, direktne investicije koje utiču na trgovinu i intelektualnu-industrijsku svojinu. STO se rukovodi određenim principima i načelima kojima bi i u budućnosti ovakva međunarodna trgovinska organizacija zasnivala svoj rad. Radi se o sledećim principima: status najpovlašćanije nacije, nacionalnom tretmanu odnosno trgovini bez diskriminacija, podsticaju razvoja i ekonomskih reformi, koncesijama u međunarodnoj trgovini. Klauzula najpovlašćenije nacije podrazumeva da sva prava, prednosti, pogodnosti, privilegije i imuniteti koje jedna strana ugovornica odobri jednom proizvodu poreklom iz određene zemlje biće odmah i bezuslovno proširene na sličan proizvod koji je poreklom iz te zemlje ili je namenjen teritoriji svake druge strane ugovornice. Nacionalni tretman podrazumeva da se takse i ostale unutrašnje dadžbine kao i zakoni, propisi koji se odnose na prodaju, transport, kupovinu, stavljanje u prodaju, neće primenjivati na uvozne ili domaće proizvode kako bi se na taj način vršila zaštita nacionalne proizvodnje. STO polazi od posebne važnosti liberalizacije trgovine, koja je nužna za rast i razvoj nacionalnih privreda. Kvote u međunarodnoj trgovini su gledano generalno, nepoželjne i zabranjene. STO posebno vodi računa o podsticanju razvoja i ekonomskih reformi, posebno kod zemalja u razvoju, a zemljama u razvoju daje određeni rok za prilagođavanje, s tim što im daje i određenu tehničku pomoć. Veći deo članica STO su bile članice GATT-a., nekoliko zemalja pristupilo je kasnije kada su završile pregovore sa ovom organizacijom i potpisale Finalni akt Urugvajske runde. Procedura pristupa novih zemalja

bi se ogledala u sledećem: u prvoj fazi Vlada države podnosi zahtev, mora dostaviti STO-u memorandum koji bi obuhvatio sve aspekte nacionalne trgovinske i ekonomske politike, što se odnosi na STO sporazume. Vlada stupa u pregovore sa zainteresovanim zemljama članicama STO-a u cilju davanja koncesija u sferi roba i usluga. Prilikom ponovnog stupanja naše zemlje u međunarodne organizacije posebno u STO, nužno je prilagođavanje naše zemlje zahtevima STO-a, što se pre svega ogleda u prilagođavanju spoljnotrgovinskog režima naše zemlje zahtevima STO-a, razrade legalnih mera zaštite, carinskih i vancarinskih instrumenata.